A painting depicting a woman in traditional attire, including a red headscarf and a multi-strand beaded necklace. She is holding a young child in a light blue dress. The woman is looking slightly to the right with a gentle expression. In her right hand, she holds a knife, and in her left, she holds a small object, possibly a piece of food. The background is dark and indistinct.

Dzieła utraczone

Z przeszłości w przyszłość
poprzez teraźniejszość

Dzieła utracone

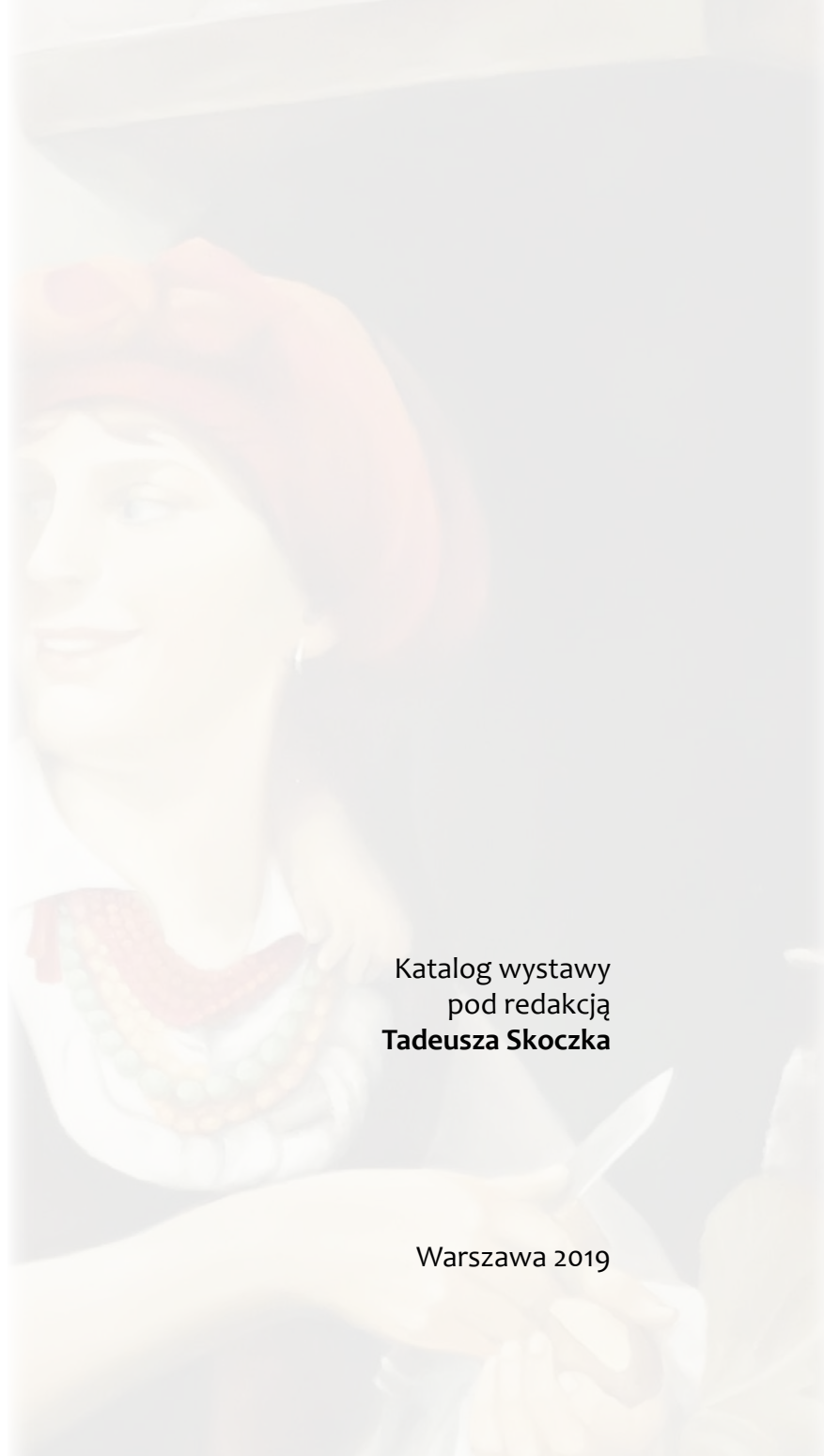

Dzieła utracone

Z przeszłości w przyszłość
poprzez teraźniejszość

Katalog wystawy
pod redakcją
Tadeusza Skoczka

Warszawa 2019

Dzieła utracone

Z przeszłości w przyszłość
poprzez teraźniejszość

(21 lutego – 31 marca 2019)

Autorzy tekstów:

Samanta Belling, Tadeusz Skoczek, Marek Skorupski

Kuratorzy wystawy:

Samanta Belling, Natalia Roszkowska

ISBN 978-83-65439-60-4

Wydawnictwo Muzeum Niepodległości w Warszawie

Sztuka stracona – sztuka odzyskana

Statystyki są szokujące: okupanci niemieccy zagarnęli w latach 1939-1945 ponad 500 tysięcy dzieł sztuki z polskich galerii, muzeów oraz z kolekcji prywatnych. Nigdy nie oszacowano ilościowo strat polskiej kultury, zagarniętych (bądź zniszczonych) przez Związek Radziecki między 17 września 1939 a 22 czerwca 1941 oraz ponownie, po wkroczeniu Armii Czerwonej na ziemie polskie, w 1944 roku. Andrzej Mężyński w artykule *Straty polskich dóbr kultury w czasie*

II wojny światowej stwierdził: „Oszacowanie strat polskiej kultury poniesionych na ziemiach wschodnich jest niemożliwe, ponieważ po wojnie nigdy nie mieliśmy wglądu do byłych polskich muzeów, galerii, archiwów i bibliotek. Strona radziecka takiego »bilansu otwarcia« nie zrobiła (z wiadomych powodów). Trudno więc określić straty, skoro nie dysponujemy ani rzetelnymi inwentarzami naszych dóbr z 1939 r., ani informacjami o ich stanie po roku 1945. Można odnotować najwyżej jeden przypadek zmierzający w stronę takiego bilansu: polscy bibliotekarze przygotowali informator Biblioteki na wschodnich ziemiach II Rzeczypospolitej (Warszawa 1998), w którym ustalili, że w 1939 r. na terenach wschodnich Rzeczypospolitej znajdowało się 5 056 bibliotek. Nie udało im się ustalić ich stanu w 1945 r.”.

Wydział Restytucji Dóbr Kultury Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego prowadzi Katalog Strat Wojennych. Na stronie internetowej czytamy, że „baza strat wojennych MKiDN nie jest oficjalnym rejestrem i jest gromadzona w celach

badawczych i informacyjnych, nie stanowi ona również pełnego spisu dóbr kultury utraconych w czasie II wojny światowej z terytorium Polski po 1945 r. Rejestracja obiektów następuje na podstawie dobrowolnych zgłoszeń zarówno instytucji publicznych, związków wyznaniowych, jak i osób prywatnych, a gromadzone informacje weryfikowane są jedynie w podstawowym zakresie”. Co jakiś czas media informują o poszczególnych dziełach odzyskanych, notuje je też wspomniana strona (<http://www.dzielautracone.gov.pl>).

Starania władz wspierają osoby prywatne, stowarzyszenia i fundacje. Fundacja Dziedzictwa Kultury Polskiej realizuje znakomity projekt wizualnego przywracania nam sztuki utraconej. W sposób kompetentny piszą o tym dalej członkowie władz fundacji.

Muzeum Niepodległości wspiera te działania w miarę swoich możliwości. Wielokrotnie mówił nam o potrzebie restytucji i pamięci o dziełach utraconych zmarły niedawno Jacek Miler (1964-2018), wybitny historyk sztuki, przez ćwierć wieku zajmujący się polskim dziedzictwem kulturowym za granicą. Współtworzył między innymi, jako pełnomocnik rządu, Muzeum Juliusza Słowackiego w Krzemieńcu, gdzie znajduje

się nasza wystawa stała *Krzemieniec. Miasto wielkiej tęsknoty*, zaprojektowana przez Annę Milewską-Młynik.

Galeria Brama Bielańska zlokalizowana w Cytadeli Warszawskiej zaprezentowała już kilka wystaw o charakterze dokumentacyjnym. Każdej ekspozycji towarzyszy zazwyczaj informator, a niekiedy pełny katalog prezentowanych dzieł. Spis wystaw zamieszczamy zawsze na końcu każdego wydawnictwa. Warto jednak o niektórych projektach wspomnieć.

Żoliborz z rodzinnych albumów prezentował unikatowe fotografie zgromadzone jako pamiątki rodzinne o emocjonalnej proweniencji. Warto przy okazji kolejnej odsłony tego projektu, planowanego na rok 2019, zwrócić uwagę na fotografie dzieł sztuki zgromadzonych w domach prywatnych. Opis tych fotografii może być przydatny w poszukiwaniach i identyfikacji zaginionych obrazów i artefaktów.

Przygotowaliśmy też wiele ekspozycji dokumentacyjnych i artystycznych zarazem. Wystawa oraz katalog malarstwa Piotra Rafałki

100 portretów na stulecie odzyskania Niepodległości powstały na bazie zainteresowania artysty postaciami twórców polskiej państwowości. Korzystając z dokumentacji fotograficznej, stworzył galerie olejnych portretów, niezwykle sugestywnie przedstawiających w kolorze osoby znane z czarno-białych fotografii. Mistrzostwo w prezentacji kolorowych cyfrowych reprodukcji zdjęć pokazał Mirosław Szponar w ekspozycji *Józef Piłsudski w kolorze*, przeniesionej następnie do wielu placówek dzielnic Żoliborz i Ursynów.

Tożsame w zamierzeniu były obrazy Małgorzaty Wrochny prezentujące wszystkie postaci z tragicznego wypadku polskiego samolotu. *Portrety smoleńskie* prezentowane były też w wielu miejscach na terenie Polski. Podobnie jak wystawa zbiorowa *Pamięć. Ofiarom katastrofy smoleńskiej*, w artystycznej formie przetwarzającej tragiczny temat, obecna też w Europie.

Prezentowana ekspozycja jest niewielką kroplą w morzu potrzeb identyfikacji dzieł zaginionych. Chwała artystom i organizatorom, że przypominają nam, choćby w kopiach, dzieła zaginione, wielkie i znaczące. Podobne wystawy powinny być organizowane sukcesywnie.

Zapraszamy do Galerii Brama Bielańska Cytadeli Warszawskiej, zapraszamy do Muzeum Niepodległości, zapraszamy do instytucji kultury Samorządu Województwa Mazowieckiego (dyrektorom zaprezentujemy niniejsze wydawnictwo).

Dr Tadeusz Skoczek

Dyrektor

Muzeum Niepodległości w Warszawie

Wystawa zrekonstruowanych dzieł sztuki z polskich kolekcji utraconych podczas II wojny światowej

Na wystawie *Dzieła utracone* prezentujemy trzynaście obrazów utraconych podczas II wojny światowej. Rekonstrukcja tych dzieł to główne założenie działalności Fundacji Dziedzictwa Kultury Polskiej. Na wystawie znajdą się kopie obrazów: Franciszka Ejsmonda, Rafaela Santiago, Aleksandra Gierymskiego, Maurycego Gottlieba, Ambrożego Mieroszewskiego, Władysława Czachórskiego. Marcello Bacciarellego, Anthony'ego van Dycka, Tadeusza Pruszkowskiego,

Eduarda von Grütznera, Władysława Lama, Józefa Chełmońskiego, Romualda Chojnackiego oraz grafikę Albrechta Dürera. W projekcie wzięli udział Sylwia Janowska, Aleksandra Pędzisz, Arkadiusz Siarkowski, Tomasz Jaxa Kwiatkowski, Łukasz Piotr Towpik, Ewa Jasek oraz Mariusz Zdybał.

W naszych działaniach najważniejsza jest łącząca wszystko idea: pragniemy przywrócić pamięć o utraconych dobrach kultury, rozpowszechnić wiedzę o autorach zaginionych dzieł, rozwinąć świadomość narodową, kulturową i historyczną społeczeństwa. Poprzez nasze działania zwiększamy zainteresowanie sztuką. Wspieramy działania mające na celu ratowanie i ochronę dóbr kultury. Wierzymy w to, że rozpowszechnianie wizerunku utraconego dzieła sztuki jest pierwszym krokiem do jego odzyskania.

Nasze główne motto to: „Z przeszłości w przyszłość poprzez teraźniejszość”. Chcemy stworzyć pomost pomiędzy tym, co było, a tym, co jest.

Podjęliśmy się bardzo trudnego zadania, nierzadko okupionego pracą wręcz detektywistyczną, jak nazwał ją Mariusz

Zdybał, jeden z autorów kopii. W dokumentacji zagubionych dzieł brakuje wielu informacji. Dobrych kolorowych fotografii i opisów prac. Dysponujemy jedynie szczątkami informacji o tym, jak dany obraz mógł wyglądać. Tym bardziej *chapeau bas* przed Naszymi artystami, którzy podjęli się tego niezwykle trudnego zadania. Zdecydowali się niemal bez wahania na zmierzenie się z naszym dziedzictwem kulturowym. Jak mówiła Sylwia Janowska – artystka, która dla Fundacji namalowała trzy kopie – to zadanie uczy ją od nowa malarstwa. Trzeba poznać warsztat danego artysty i spędzić długie godziny w muzeach na przyglądaniu się kolorystyce, detalom oraz pościągnięciom pędzla. Trzeba wgłębić się w życiorys i przeczytać biografię. To wymaga wiele czasu, uwagi i poświęcenia. Możemy sobie tylko wyobrazić, jak trudno jest postawić przysłowiową pierwszą kropkę na płótnie, stając przed tak ważnym zadaniem. Jak trudno jest wejść w świat niezującego już artysty i spróbować odczuwać to, co odczuwał on. Prawie niemożliwe, a jednak naszym artystom się to udało.

To, co zobaczymy na wystawie w Galerii Brama Bielańska to jakby możliwość wejścia do świata, który został nam zabrany, zagrabiony i zapomniany, a był naszą własnością, jakże piękną i wyjątkową.

To jedyna taka okazja, aby wręcz namacalnie zmierzyć się z historią.

Mamy ogromną nadzieję, że nasze działania przyniosą kolejne owoce: przyczynią się do odzyskania zagrabionych dzieł.

Pragnę zauważyć, iż to co robimy trafia do bardzo wielu ludzi, niezależnie od wieku, czy artystycznej pozycji. Nie mają znaczenia podziały klasowe, polityczne czy religijne. Jest to projekt, który łączy, nie dzieli. To NASZA wspólna tradycja i spuścizna narodowa, która bezkarnie została Nam odebrana. Przywracając pamięć, w naszych sercach rozpalamy ogień, który będzie się tlił już zawsze.

Samanta Belling

Wiceprezes

Fundacji Dziedzictwa Kultury Polskiej

Fundacja Dziedzictwa Kultury Polskiej. Cele i założenia

Grabież polskich dóbr kultury w czasie II wojny światowej to w dużej mierze zorganizowana i precyzyjnie zaplanowana akcja, która rozpoczęła się na długo przed 1 września 1939 r. Działalność rabunkowa była przeprowadzana zarówno przez III Rzeszę, jak i Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich, które zagrabiły znaczną część dzieł kultury i sztuki państwa polskiego i jego obywateli.

Razem z frontem nadciągały specjalne komanda wyszkolone w odnajdowaniu dzieł sztuki. Kilka lat

wcześniej powstały grupy skupiające muzealników, historyków sztuki, fachowców w swojej dziedzinie, którzy wkrótce założyli z reguły mundury SS. Hitlerowcy interesowali się głównie sztuką niemiecką i dziełami najwyższej klasy. Te znajdowały się w Muzeum Książąt Czartoryskich ze słynną trójcą arcydzieł da Vinci, Rembrandta i Rafaela.

Niemcy byli skrupulatni w rabunkowym rejestrze i stąd wiadomo, że ukradli około 516 tys. pojedynczych dzieł sztuki o wartości 11,14 mld dol.

Po wojnie ze względów politycznych nie oszacowano strat materialnych spowodowanych przez okupację radziecką w latach 1939–1941 oraz rekwizycje Armii Czerwonej w latach 1944–1945. Wartość sprzętu i mienia wywiezionego z Polski przez wojska radzieckie do 4 lipca 1945 r. obliczono w 2000 r. na 500 mln dol.

Projekt Fundacji zakłada wykonanie kopii utraconych dzieł sztuki z polskich zbiorów oraz pokazanie ich jak najszerszej publiczności np. na wystawach, docelowo w specjalnie przeznaczonym do tego miejscu.

Pierwszym krokiem do odzyskania utraconego dzieła sztuki jest rozpowszechnianie jego wizerunku.

Prace zostaną wykonane przez artystów z Polski i zza granicy. W kolekcji FDKP są m.in. obrazy malarzy tworzących w Wielkiej Brytanii i Grecji. Projekt zakłada skopiowanie nie tylko malarstwa, ale również rzeźby, grafiki i rysunku. Wymiar prac zawsze ma być podobny i zbliżony do pierwowzoru, ale nigdy identyczny z oryginałem. Powstała kopia jest wykonana przy zastosowaniu tej samej techniki. Każda z odtworzonych prac posiada sygnaturę autora.

Fundacja grupuje artystów, z najlepszym warsztatem technicznym, wyspecjalizowanych w reprodukowaniu dzieł sztuki oraz konserwatorów dzieł sztuki.

Chcemy poszerzać wiedzę społeczną o utraconych dziełach oraz ich autorach. Zamierzamy zwrócić uwagę ludzi na wartość sztuk pięknych oraz na ogromne dziedzictwo narodowe, jakie utraciła Polska. Naszymi działaniami chcemy stworzyć pomost pomiędzy przeszłością a teraźniejszością.

Przyjmuje się, że Polska utraciła 70% dziedzictwa kulturowego. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, mimo upływu 80 lat od zakończenia II wojny światowej, nie ustaje w staraniach w sprawie dokumentowania, poszukiwania i odzyskiwania polskich strat wojennych. Do tej pory w Katalogu Strat Wojennych udało się uzyskać dane o ponad 63 tys. utraconych obiektów. Jako kraj straciliśmy ok. 2,8 tys. obrazów znanych europejskich szkół malarskich, 11 tys. obrazów autorstwa malarzy polskich oraz 1,4 tys. wartościowych rzeźb. Niestety

to tylko ułamek tego, co nam zagrabiono lub zniszczono.

Wartość *Portretu młodzieńca* Rafaela Santiiego wyceniana jest na kilkadziesiąt milionów dolarów.

Wśród strat wojennych znajdują się dzieła wielkich mistrzów, m.in.: Jana Matejki, Stanisława Wyspiańskiego, Jacka Malczewskiego, Wojciecha Kossaka, Rafaela Santiiego, Pietera Bruegla, Agostina Carracciego czy Anthony'ego van Dycka. Zagrabione w Polsce zbiorki oraz dzieła sztuki zostały rozproszone i obecnie znajdują się na całym świecie: w Niemczech, Rosji, Stanach Zjednoczonych, Wielkiej Brytanii, a nawet w Turkmenistanie. Nieliczne z nich wróciły do swoich właścicieli, inne zaginęły bez wieści.

Marek Skorupski

Prezes

Fundacji Dziedzictwa Kultury Polskiej

Sylwetki artystów oraz historie dzieł utraconych

Przybliżamy sylwetki artystów, którzy podjęli się uczestniczenia w przedsięwzięciu Fundacji oraz ich przemyślenia na temat projektu. Prezentujemy oryginalne dzieła zestawione ze współczesnymi kopiami. Zamieszczamy także informacje techniczne oraz historie dzieł utraconych.

Projekt nabiera rozpędu i na pewno nie wszyscy rozumieją jeszcze ogrom jego znaczenia. Pierwszy raz gdy przeczytałam plany fundacji i zobaczyłam prace Tomasza Jaxa-Kwiatkowskiego jako zaczątek, stwierdziłam czemu nie? Ciekawe, intrygujące. Im bardziej wczuwałam się w prace dla Fundacji tym bardziej w nie wierzyłam, a teraz jestem niemalże pewna sukcesu tego przedsięwzięcia. Jeżeli jest prowokujące i intryguje jego przeciwników to samo z siebie staje się reklamą. W końcu chodzi o rozgłos, o współpracę jak największej grupy artystów. Na początku drogi nasza grupa nie jest liczna, ale siła jest w nas. Fundacja może pokazać skarby sztuki polskiej zapomnianej, zaginionej, być może zniszczonej przez wojnę a zarazem przybliżyć nie tylko polskiemu społeczeństwu jej olbrzymią wartość. Każda taka wystawa nagłośniona w odpowiedni sposób może być początkiem odzyskiwania strat narodowych. Ktoś, gdzieś może mieć jakiś z tych obrazów na strychu i nie wie co naprawdę posiada. To może być mała rewolucja. I jestem za i będę kontynuować mimo, że nie wszystkim to może się podobać. Damy radę.

Sylwia Janowska

Sylwia Janowska

Urodzona w 1969 roku w Polsce. Od 21 roku życia mieszka w Grecji. Do roku 1993 pracuje w warsztacie Petera Evangelidiego w Atenach jako malarka i projektantka. Studiuje malarstwo i historię sztuki w Borgia Fine Art College w Atenach. Od 2008–2018 pracuje w Miejskim Domu Kultury w Irapetrze w Grecji jako nauczycielka malarstwa. W 2010 roku jest członkiem jury w Ogólnogreckim Konkursie Fotografii. W 2011 roku ilustruje książkę dla dzieci *Chcę pamiętać* wydawnictwa MYSTIS – pod egidą UNESCO. Wykonuje wiele fresków ściennych w gmachach urzędowych i domach prywatnych. Projektuje dekoracje do teatrów dla dzieci, ilustruje mapy Samos, wykonuje rysunki do plakatu i programu do teatru „Elafovasilias” *Król Jeleń*. Bierze udział w wielu wystawach grupowych i indywidualnych. Jej prace znajdują się w wielu kolekcjach prywatnych i publicznych w Polsce, Irlandii, Niemczech, Grecji i na Cyprze.

Franciszek Ejsmond (1859–1931)

Tytuł: *Miłość macierzyńska*

Data powstania: 1887

Technika: olej na płótnie

Właściciel: depozyt Towarzystwa Zachęty Sztuk Pięknych w zbiorach Muzeum Narodowego w Warszawie od 1923 roku

Data utraty: 1939–45

Data rekonstrukcji: 2018

Artysta malował portrety, kompozycje figuralne, motywy z polowań, sceny rodzajowe, ale największą popularność przyniosły mu pogodne i nieco sentymentalne scenki z wiejskiego życia rodzinnego. Już w czasie studiów w Akademii Monachijskiej był nagradzany, zaś w roku 1887 otrzymał srebrny medal za *Miłość macierzyńską*. Często ekspozycjonował rolę matki w wychowaniu dzieci. Jego malarstwo jest cenione za niezwykłą biegłość warsztatową oraz wyjątkową nastrojowość.

Władysław Lam (1893–1984)

Tytuł: *Herbaciarka*

Data powstania: 1927

Technika: olej na płótnie

Właściciel: Muzeum Miejskie w Bydgoszczy, obecnie Muzeum Okręgowe im. Leona Wyczółkowskiego w Bydgoszczy

Data utraty: 1943–1945

Data rekonstrukcji: 2018

Wojny nie przetrwała siedziba muzeum, które do 1939 roku mieściło się w zachodniej pierzei Starego Rynku. W latach 1939–1942 wielokrotnie zmieniano miejsce przechowywania eksponatów. Obrazy prezentowano na wystawach i użyczano w celu wystroju wnętrz biur niemieckich dygnitarzy. Wisiały w ratuszu, Teatrze Miejskim, w szpitalu, ale też np. w mieszkaniu burmistrza. W czerwcu 1943 zbiory muzealne zostały na rozkaz Niemców podzielone na kilka zespołów, które następnie ukryto w majątkach wiejskich, w okolicach Bydgoszczy. Część kolekcji malarstwa, w tym *Herbaciarkę*, i zabytkowej broni umieszczono w pałacu w Dębowie. Pałac został podpalony przez wojska radzieckie, a eksponaty prawdopodobnie spłonęły. Uratowano jedynie kilka obiektów ze zbioru militariów.

Tadeusz Pruszkowski (1888-1942)

Tytuł: *Pani z kanarkiem*

Data powstania: 1926

Technika: olej na płótnie

Właściciel: Muzeum Śląskie w Katowicach

Data utraty: 1939

Data rekonstrukcji: 2019

Artystę słusznie uznawano za odkrywcę Kazimierza nad Wisłą, gdzie organizował plenery malarskie. Był człowiekiem orkiestrą. Nie tylko malował, ale też grał na skrzypcach, śpiewał, reżyserował filmy, miał licencję pilota, był propagatorem rajdów samochodowych. Jego muzą była poznana w Paryżu Zofia Katarzyńska, która została jego żoną. Pozowała m.in. do obrazów *Melancholia*, *Kaktusy*, *Madonna* a także do *Pani z kanarkiem*. Praca została kupiona (1930) od Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych w Krakowie (z wystawy „Bractwa św. Łukasza”) przez Muzeum Śląskie w Katowicach. Ta placówka posiadała w swoich zbiorach blisko 280 prac malarstwa polskiego. Do dziś nie odnaleziono 98 obrazów z tej kolekcji.

Wybuch II wojny światowej uniemożliwił otwarcie nowoczesnego muzeum w Katowicach. Tu urywa się ślad po *Damie z klatką* (inny tytuł obrazu). Gmach Muzeum Śląskiego, jako niepasujący do hitlerowskich wizji, postanowiono... zrównać z ziemią. Wkrótce, w kręgach niemieckich decydentów, zapadła decyzja o wywiezieniu zbiorów, które ocalały, do Bytomia (*Oberschlesisches Landesmuseum*). Przy okazji zabrano także dokumentację dzieł sztuki.

Zamysł odtwarzania utraconych dzieł, uważam za tak bardzo interesujący, iż możliwość wzięcia udziału w tym projekcie uznaję za niebanalną przygodę i jednocześnie zaszczyt. Czytając listę dzieł utraconych, spośród wielu nazwisk wspaniałych artystów, wybrałam bez wahania Anthony'ego van Dycka, nazywanego często portrecistą, co jest bardzo bliskie moim upodobaniom w sztuce. Człowiek - temat zgłębiany od zarania i według mnie; niewyczerpywalny. Odtworzenie obrazu „Ecce Homo” jest oczywiście ogromnym wyzwaniem. Posiadamy jedynie czarno-białą fotografię obrazu o jakości niestety niesatysfakcjonującej. Krótki opis też nie dający odpowiedzi w ważnych kwestiach. Zatem zbieranie materiałów o obrazie, poszerzenie wiedzy na ten temat, rozstrzygnięcie kolorystyki dzieła, przypomina łamanie szyfrów. Ważnym czynnikiem, który zdecydował o wyborze dzieła, jest chęć zwrócenia uwagi na fakt posiadania (do momentu utraty) w naszych zbiorach narodowych również arcydzieł największych mistrzów rangi światowej.

Ewa Jasek

Ewa Jasek

To artystka malarka, animatorka kultury, organizatorka warsztatów, plenerów malarskich i wystaw. W swoim dorobku artystycznym ma udział w wielu wystawach zbiorowych i indywidualnych w Polsce i za granicą. Kilkanaście lat prowadziła pozaszkolną edukację plastyczną dla dzieci i młodzieży. Równolegle tworząc i poszukując własnego języka artystycznej wypowiedzi. Ewa Jasek to inspiratorka różnego rodzaju artystycznych aktywności twórczych. Malarstwem zajmuje się profesjonalnie od czasów rozpoczęcia edukacji artystycznej w Poznaniu (Liceum Sztuk Plastycznych, PWSSP). Jej poszukiwania, wynik wielu inspiracji koncertują się na portrecie pogłębionym o warstwy psychologiczne. Jest twórcą ciągle poszukującym i rozwijającym się. Prace Ewy Jasek znalazły nabywców nie tylko w krajach Europy, ale także w prywatnych kolekcjach w Australii i USA. Najbardziej znany cykl prac „Nad czerwonym dywanem i obok”, jest ekspresją jej zainteresowań równoległym światem innej, wielkiej sztuki – sztuki filmowej. Wystawa m.in. była prezentowana na X Festiwalu Reżyserii Filmowej.

Anthony van Dyck (1599–1641)

Tytuł: *Ecce Homo*

Data powstania: ok. 1620

Technika: olej na płótnie

Właściciel: Stanisław Jackowski

Data utraty: 1939–45

Data rekonstrukcji: 2019

W latach dwudziestych XVII wieku młody Anthony van Dyck namalował kilka obrazów przedstawiających temat „Ecce Homo” (łac. „Oto człowiek”) – biczowanego Chrystusa w koronie cierniowej, którego Piłat ukazuje ludowi żydowskiemu. Właśnie te dwie postaci oraz dwóch oprawców widać na pracy flamandzkiego malarza epoki baroku. Dzieło do Polski trafiło na przełomie XVIII i XIX wieku. Początkowo przypisywano mu autorstwo Tycjana. Badania dowiodły, że van Dyck namalował je pod koniec pobytu we Włoszech lub zaraz po powrocie do Flandrii. Obraz van Dycka był własnością rzeźbiarza Stanisława Jackowskiego z Warszawy. Jego prywatna kolekcja w czasie II wojny światowej uległa niemal całkowitemu zniszczeniu lub rozgrabieniu.

Każdy człowiek marzy o tym by zrobić w życiu coś nie tylko dla siebie lecz również dla innych. Takim celem jest nasza wspólna idea krzewienia rozwijania i dbania o Kulturę i Sztukę Polską. Nazywam to moim odciskiem palca w budowie czegoś wielkiego i wzniosłego – Fundacji Dziedzictwa Kultury Polskiej.

Tomasz Jaxa-Kwiatkowski

Tomasz Jaxa-Kwiatkowski

Podstawą twórczości artysty jest malarstwo sztalugowe, olej na płótnie i olej na desce. Tworzy portrety, martwą naturę, pejzaże, a także obrazy abstrakcyjne. Często odnosi się do postaci historycznych i wydarzeń. Jest autorem blisko 400 obrazów. Niektóre z dzieł miały powierzchnię około 6 m². Część z nich trafiła do Belgii, Szwecji, Wielkiej Brytanii i Australii. Autor zrealizował projekt polegający na namalowaniu portretów prezesów Związku Piłki Ręcznej w Polsce. Jest mistrzem w naśladowaniu wielkich malarzy m.in. Wojciecha Kossaka, Leonardo da Vinci i Camille'a Pissarra. Najbardziej znanym obrazem artysty jest *Mała bitwa pod Grunwaldem* wzorowana (w skali 1:3) na obrazie Jana Matejki. Praca powstawała przez dziewięć lat. Aktualnie *Mała bitwa...* prezentowana jest w Zamku Golubskim.

Rafaël Santi (1453–1520)

Tytuł: *Portret młodzieńca*

Data powstania: 1514

Technika: olej na desce

Właściciel: Skarb Państwa, wcześniej Muzeum XX Czartoryskich w Krakowie

Data utraty: 1945

Data rekonstrukcji: 2018

Włoski renesans to epoka, w której powstawały dzieła wybitne i doskonałe. Jednym z takich malowideł jest praca, której autorstwo przypisywane jest Rafaelowi Santiemu. Na początku XIX wieku obraz trafił do kolekcji rodziny Czartoryskich. Wraz z *Damą z gronością* Leonarda da Vinci i *Krajobrazem z miłosiernym Samarytaninem* Rembrandta należał do tzw. Wielkiej Trójki. Jest symbolem zagrabionych dzieł sztuki w czasie II wojny światowej, o który rywalizowali przywódcy Trzeciej Rzeszy. Obraz w 1939 roku skonfiskowało gestapo i przekazało do siedziby Hitlera w Berlinie. Później był ozdobą rezydencji Hansa Franka na Wawelu. Portret zaginął w tajemniczych okolicznościach na Dolnym Śląsku w trakcie ewakuacji Niemców przed frontem Armii Radzieckiej. Istnieje wiele legend i teorii spiskowych spekulujących na temat miejsca ukrycia obrazu przez hitlerowców.

Ambroży Mioszowski (1859–1931)

Tytuł: *Portret Fryderyka Chopina*

Data powstania: 1829

Technika: olej na płótnie

Właściciel: Laura Ciechomska

Data utraty: 1939

Data rekonstrukcji: 2010

Pierwszy znany portrecista słynnego kompozytora. *Mieszosio* (tak malarz był nazywany przez rodzinę Chopina) namalował również obrazy rodziców Chopina, jego dwóch siostr oraz nauczyciela Wojciecha Żywnego. Portret 19-letniego kompozytora dostarcza unikatowych ikonograficznych dowodów stanu jego zdrowia na początku kariery. W 1913 roku francuski lekarz, chopinolog Édouard Ganche napisał, że portret ukazuje „młodość zagrożoną gruźlicą, jego skóra jest bardzo biała, ma wyblakłe jabłko Adama i zapadnięte policzki”. Wszystkie sześć portretów było własnością Laury Ciechomskiej (wnuczki siostry Fryderyka – Ludwiki Jędrzejewiczowej) i wisało na ścianach w jej mieszkaniu, przy ul. Wspólnej 24 w Warszawie. Obrazy zaginęły w pierwszych dniach II wojny światowej, we wrześniu 1939.

Romuald Roman Chojnacki (1818–1883)

Tytuł: *Piaskarz warszawski*

Data powstania: nieznana

Technika: olej na płótnie

Właściciel: Edward Natanson-Szeliga

Data utraty: 1939

Data rekonstrukcji: 2019

Artysta malował zarówno obrazy religijne i historyczne, jak i sceny rodzajowe, pejzaże oraz bardzo cenione portrety, a także miniatury. Przedmiotem jego dzieł malarskich była praca, zwłaszcza robotnika miejskiego np. motyw piaskarza, związany z eksploatacją wiślanego piasku. Dużą część życia związał z Odessą, gdzie leczył się na paraliż nóg. Czynnie włączył się w życie artystyczne miasta. Był współtwórcą szkoły malarskiej i jej długoletnim dyrektorem i profesorem. Przyczynił się także do założenia odeskiego Towarzystwa Sztuk Pięknych. Sztukę Chojnackiego wysoko oceniał J.I. Kraszewski, który pisywał pochlebne recenzje o jego obrazach, a w swojej kolekcji posiadał rysunki artysty. Pisarz pośredniczył w sprzedaży jego prac. W polskich zbiorach – muzealnych i prywatnych – dzieł Chojnackiego jest niewiele, większość z nich trafiała do kolekcji na Wołyniu, Podolu, Ukrainie i tam została lub przepadła w zamęcie wojennym. Obraz *Piaskarz...* znajdował się w kolekcji jednego z najbardziej liczących się przemysłowców i finansistów okresu międzywojennego, Edwarda Natansona-Szeligi. Jego kolekcja dzieł sztuki uległa spaleniowi wraz z warszawskim mieszkaniem we wrześniu 1939 r.

Projekt jest ważny i warto się nad nim pochylić. Zaginione dzieła przed 1945 r., z terenów Polski były naszym dobrem narodowym i ważnym elementem naszej historii. Próba rekonstrukcji, nielicznych spośród ogromnej sumy zrabowanych i zniszczonych dzieł, nie ma być formą „odmalowania”, ale wizualizacją strat jakie ponieśliśmy podczas II wojny światowej, również w zakresie naszej spuścizny kulturowej. Jest to też forma bliższego zapoznania się i przyjrzenia pracom, których nie możemy już zobaczyć w oryginale, odkrycia na nowo artystów i ich warsztatu. Przedsięwzięcie to skłania do refleksji nad losami tych dzieł, jak również może ułatwić ich identyfikację i odnalezienie, spośród tych które obecnie znajdują się w kolekcjach prywatnych. Działania te mogą zatem przyczynić się do odzyskania przez Polskę dzieł utraconych. Wspaniale że są ludzie, którym na tym zależy i chcą działać!

Aleksandra Pędzisz

Aleksandra Pędzisz

Urodziła się w 1985 roku w Lublinie. w 2005 roku ukończyła Liceum Sztuk Plastycznych im. Józefa Chełmońskiego w Nałęczowie. W 2006 roku zdała egzaminy zawodowe na kierunku Renowator Zabytków Architektury. Jest absolwentką Kolegium Sztuk Pięknych w Kazimierzu Dolnym nad Wisłą, gdzie studiowała w latach 2006–2009. Pracę magisterską z zakresu malarstwa sztalugowego obroniła w Lublinie na Wydziale Artystycznym UMCS, pod kierunkiem dr hab. Marka Mazanowskiego w 2012 roku. W latach 2002–2004 była członkiem Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych przy ul. Grodzkiej w Lublinie, gdzie brała udział w wystawach zbiorowych. Swoje prace malarskie prezentowała również podczas corocznych wystaw studentów w Kazimierzu Dolnym. Realizując zainteresowania konserwatorskie, pomagała przy pracach sztukateryjno-renowacyjnych w Lublinie i Przemyślu. Pracowała także przy remoncie lokalu Czarcia Łapa na Starym Mieście w Lublinie, wykonując malowidła naścienne o tematyce mitologicznej. Poza działaniami malarskimi szyje zabawki, kolorowe formy sensoryczne dla dzieci. Interesują ją struktura i kolor, zaczynając od szpachli, teraz próbuje tworzyć bardziej realistyczne obrazy niepozbawione jednak malarskiej gry barw i światła.

Maurycy Gottlieb (1856–1879)

Tytuł: *Shylock i Jessyka*

Data powstania: 1876

Technika: olej na płótnie

Właściciel: Zofia Michałowa Tabęcka

Data utraty: 1939–45

Data rekonstrukcji: 2018

Oryginał powstał w Monachium jako praca szkolna, namalowana pod kierunkiem prof. Carla Theodora von Piloty’ego, który podsunął artyście temat. Był to pierwszy ważny obraz o tematyce żydowskiej i wyraz wewnętrznego rozłamu Żyda-Polaka. Jedną z misji artysty było pojednanie polsko-żydowskie poprzez malarstwo. Kompozycja została zaczerpnięta z komedii Williama Szekspira zatytułowanej *Kupiec wenecki*. Przedstawia scenę, w której Żyd lichwiarz wybiera się na ucztę do weneckiego kupca, starającego się o pożyczkę. Shylock, skąpiec, a przy tym okrutnik, przeczuwając tragiczne zdarzenia, żegna się z Jessyką. Powierza córce klucze do swego domu i majątku. Po wyjściu ojca Jessyka zabiera jego klejnoty i pieniądze i ucieka z chrześcijaninem, by – przyjmawszy chrzest – zostać jego żoną. Gottlieb zinterpretował postać Shylocka odmiennie niż autor komedii i jak głosi tradycja. Na obrazie występuje nie przebiegły i chciwy lichwiarz, a kochający ojciec, który przeczuwa przyszły dramat. Malarz był często nazywany najwybitniejszym uczniem Jana Matejki.

Uważam że jest to wspaniały pomysł i projekt. Łączy się w nim historia z teraźniejszością, gdzie mamy możliwość prowadzenia dialogu ze wspaniałymi twórcami z odległych czasów. Jest możliwość przywołania do życia zaginionych dzieł sztuki i nawet jeśli nasze prace są tylko małą iskierką tego co one sobą reprezentowały w oryginale, to warto jest chociaż w ten sposób rozpalić ogień ciekawości i wyobraźni u oglądających, żeby sięgnęli głębiej do historii i być może przyczynili się do odnalezienia oryginalnych obiektów. Jestem zaszczycony, że mogę w nim uczestniczyć.

Arkadiusz Siarkowski

Arkadiusz Siarkowski

Absolwent Wydziału Artystycznego UMCS w Lublinie. Dyplom artystyczny z wyróżnieniem uzyskał w pracowni prof. Mieczysława Hermana. Aktywność twórcza skupia się głównie na przedstawieniach figuratywnych i martwych naturach. Tematem przewodnim prac jest przemijający czas i to, jaki ma wpływ na materię. Trzykrotnie jego portret został wybrany do finałowej setki prestiżowego konkursu BP Portrait Award w londyńskiej Galerii Narodowej. W 2018 roku wziął udział w programie telewizyjnym SKY Portrait Artist of the Year, malując na żywo portret modelki i aktorki Rachel Hunter.

Aleksander Gieryski (1850–1901)

Tytuł: *Żydówka sprzedająca owoce*

Data powstania: 1880

Technika: olej na płótnie

Właściciel: Sobańska Kazimierzowa

Data utraty: 1939–45

Data rekonstrukcji: 2018

Artysta namalował cykl dzieł przedstawiających życie żydowskich mieszkańców Powiśla i innych ubogich warszawskich dzielnic. Inne dzieła cyklu poza *Żydówką sprzedającą owoce* to: *Żydówka z pomarańczami*, *Żydówka z cytrynami*, *Brama na Starym Mieście w Warszawie* oraz kilka wersji *Święta trąbek*. Ten cykl zalicza się do największych judaiców w dziejach polskiego malarstwa. W roku 2011 *Żydówka z pomarańczami* odnalazła się na aukcji w Niemczech. Cena wywoławcza obrazu to zaledwie 4,4 tys. euro, co było zapewne spowodowane niechlubnym sposobem jego zdobycia. Strona polska zablokowała sprzedaż. Z ówczesnym właścicielem wynegocjowano rekompensatę. Jej wysokość wyasygnowało w całości PZU S.A. Rzeczywista wartość rynkowa obrazu waha się między 1,5 a 2 mln zł.

Marcello Bacciarelli (1731–1818)

Tytuł: *Izabela z Flemmingów Czartoryska*

Data powstania: 1775

Technika: olej na płótnie

Właściciel: Ordynacja Zamojska w Warszawie

Data utraty: 1939–45

Data rekonstrukcji: 2018

Izabela Czartoryska to niezwykle ważna postać w historii budowania polskich zbiorów muzealnych! Ta wielka patriotka w dobie rozbiorów utworzyła pierwsze polskie muzeum w Świątyni Sybilli w Puławach, które wraz ze zbiorami również założonego przez nią w Puławach Domu Gotyckiego stały się zaczątkiem Muzeum Czartoryskich w Krakowie. Jej syn, książę Adam Jerzy Czartoryski, który w latach 1799–1801 pełnił funkcję ambasadora Rosji przy królu Sardynii Karolu Emanuelu IV, wykorzystywał każdą okazję do tego, żeby wzbogacić zbiory matki. W trakcie częstych podróży po Europie dokonał licznych zakupów – od włoskiej rodziny Giustinianich kupił *Portret młodzieńca* Rafaela Santiego i *Damę z gronostajem* Leonarda da Vinci. Dzieła wraz z kupionym wcześniej *Krajobrazem z miłosiernym Samarytaninem* Rembrandta van Rijn stanowiły perłę kolekcji Czartoryskich, nazywaną Wielką Trójką.

Eduard von Grützner (1846–1925)

Tytuł: *W piwnicy*

Data powstania: 1875

Technika: olej na płótnie

Właściciel: Wrocław – Schlesisches Museum der bildenden Künste (SMdbK)

Data utraty: 1945

Data rekonstrukcji: 2019

Monachijski malarz i profesor sztuki, tworzący na przełomie XIX i XX wieku, słynął z połączeń szczegółowych akademickich doświadczeń z humorystycznymi tematami. Artysta znany jest przede wszystkim ze scen rodzajowych przedstawiających życie klasztorne. Zakony słynęły z warzenia znakomitych piw i produkcji win, dlatego na scenach często ukazani są mnisi, oddający się degustacji owoców swojej pracy. Na obrazach niemieckiego artysty dominuje ciepła atmosfera i radość. Jego prace znajdują się w wielu galeriach świata. Właścicielem oryginału było działające w latach 1880–1945 Schlesisches Museum der bildenden Künste we Wrocławiu. Większość zbiorów Muzeum uległa zniszczeniu na skutek działań wojennych i grabieży; niewielka część znajduje się w obecnym Muzeum Narodowym we Wrocławiu. Najcenniejsze eksponaty z kolekcji wrocławskiej przeniesiono w 1946 r. do Muzeum Narodowego w Warszawie.

Albrecht Dürer (1471–1528)

Tytuł: *Leżąca lwica*

Data powstania: nieznaną

Technika: papier, piórko

Właściciel: Uniwersytet Warszawski

Data utraty: 1939–45

Data rekonstrukcji: 2018

Albrecht Dürer jest jednym z najwybitniejszych grafików wszech czasów. To siódme z osiemnastki dzieci norymberskiego złotnika od najmłodszych lat przejawiało nieprzeciętny talent. Jego miedzioryty, drzeworyty, suchoryty i akwaforty wyznaczyły nowe drogi rozwoju grafiki. Niemiecki artysta dokonał przełomu w dziejach rytownictwa – wyniósł je na mistrzowski poziom dzięki bogactwu treści, nowatorstwu formy i techniki. *Leżąca lwica* to delikatny rysunek piórkiem z monogramem „AD” i z późniejszym napisem „Alb. Dürer”. Do swojej kolekcji zakupił go król Stanisław August Poniatowski. Jego spadkobiercy sprzedali go do Gabinetu Rycin Uniwersytetu Warszawskiego. W czasie II wojny światowej zbiory te uszczupliły się o ok. 60% stanu posiadania (dotychczas odzyskano jedynie 10%). Kilkanaście tysięcy dzieł zarekwirowanych z Gabinetu Rycin BUW miało wzbogacić kolekcje Rzeszy, w tym planowane muzeum w Linzu. Symbolem strat wojennych Gabinetu Rycin BUW stał się ten rysunek.

Czarno-biała dokumentacja i opis historyczny mogą być dla społeczeństwa niewystarczającym źródłem informacji o wybitnych, polskich utraconych dziełach. Odtworzenie koncepcji autorów stanowi wyzwanie dla współczesnych artystów, ale jednocześnie daje niebywałą szansę odbudowania dziedzictwa narodowego. Stworzenie namacalnego obiektu, który nadaje zupełnie inny wymiar naszej pamięci o zaginionej sztuce narodowej jest dla malarzy dzisiejszego pokolenia osobistą misją.

Łukasz Piotr Towpik

Łukasz Piotr Towpik

Urodził się w 1984 roku. W 2010 otrzymał tytuł magistra sztuki na Wydziale Malarstwa Instytutu Sztuk Plastycznych Uniwersytetu Zielona Góra. W poszukiwaniu swojego wyrazu, w pierwszym etapie zainspirowany malarstwem XIX wieku, tworzy tematy orientalistyczne i sceny rodzajowe polskiej wsi. W latach 2013–2016 odchodzi od malarstwa sztalugowego, aby w roku 2017 zacząć swoją indywidualną drogę. Obecnie tworzy obrazy przedstawiające postacie ludzkie w odrealnionym świecie, ukazujące erotyczne zachowania i tendencje łączące instynkt z mistycyzmem oraz duchowością. Swoje prace określa terminem realizm progresywny.

Władysław Czachórski (1850–1911)

Tytuł: *Kleopatra*

Data powstania: 1902

Technika: olej na płótnie

Właściciel: depozyt ziemianina Romana Janta Połczyńskiego przekazany w 1919 roku do Muzeum Wielkopolskiego w Poznaniu (obecnie Muzeum Narodowe w Poznaniu). Po wybuchu II wojny światowej zbiory muzealne zostały przejęte przez niemieckie władze okupacyjne, a placówkę ponownie przemianowano na Kaiser Friedrich Museum Posen.

Data utraty: 1939–45

Data rekonstrukcji: 2018

Obraz znany także pod tytułem *Studium Portretowe*. Artysta malował obrazy o tematyce szekspirowskiej, martwe natury, wnętrza, pejzaże, portrety i – przede wszystkim – kameralne sceny salonowe z postaciami pięknych, delikatnych dam, które niby „zaczarowane księżniczki w aksamitnych szatach żyją w świecie szczęśliwości, beztroski, wiecznej pogody, ciągłego uśmiechu i wytworności”. Doskonałość warsztatu, elegancja, finezja i mistrzostwo w odtwarzaniu detali bogatych strojów, tkanin, kwiatów i zbytkownych przedmiotów sprawiły, że właśnie te obrazy znajdowały najczęściej nabywców. Sukces i ogromne powodzenie tego wyrafinowanego wirtuoza pędziła na europejskim rynku sztuki spowodowały, że tylko niewiele jego dzieł trafiło do zbiorów polskich.

Idea rekonstrukcji dzieł zaginionych to unikalny w skali światowej projekt. Przystępując do grona artystów, którzy podjęli się tego wyzwania, zdaję sobie sprawę, że zadanie jest tyle emocjonujące, co niezwykle trudne zarazem. Dysponujemy szczątkowymi materiałami wyjściowymi – czarno-białymi, złej jakości fotografiami. Brak szczegółowych opisów sprawia, że praca staje się żmudna, wręcz detektywistyczna. Nie tworzymy kopii dzieła, gdyż nie dysponujemy oryginałem. Staramy się w miarę rzetelnie odtworzyć obiekt z poszanowaniem wiedzy o danym dziele i warsztacie artysty. Upublicznienie powstałych rekonstrukcji, bo taki jest zamysł projektu, może przybliżyć i wskazać miejsca, gdzie znajdują się poszukiwane dzieła. Praca jest mozolna i mając na uwadze liczbę zaginionych obiektów – rozłożona na lata. Jednak kolejne powstające rekonstrukcje, systematyczne publikacje i wystawy dają szansę na odnajdywanie i powrót do kraju, do macierzystych kolekcji dzieł wydawałoby się bezpowrotnie utraconych.

Mariusz Zdybał

Mariusz Zdybał

Urodził się w Warszawie w 1955 r. Kształcąc się w tym mieście, w całkowicie odmiennej dziedzinie, niespodziewanie odkrył swoją własną drogę artystyczną. Po latach samokształcenia osiągnął sukces, tworząc własny styl. Jego prace mogą być kojarzone z symbolizmem, nie jest to jednak bliski związek. Jego głęboki respekt dla artystycznego procesu twórczego wynika z potrzeby pokonywania przeszkód samej materii malarskiej i cierpliwości, potrzebnych do osiągnięcia upragnionych efektów technicznych i estetycznych. Niekonwencjonalny warsztat połączył wyobraźnię i naturalny talent. W jego twórczości dominują kobiety – wszystkie typy – zarówno perwersyjne, wyidealizowane jak i *femme fatale*, kobiety tajemnicze i niespokojne. Mariusz Zdybał wystawia od 1988 r. w kraju i za granicą. Członek ZPAP. Nagrody: Złoty medal w międzynarodowym konkursie malarstwa „MCA” – Marsylia 1999 r. Grand Prix w międzynarodowym konkursie sztuki w kategorii malarstwa „Cannes-Azur” – Cannes 2000.

Józef Chełmoński (1849–1914)

Tytuł: *Bociany na moczarach*

Data powstania: 1907

Technika: olej na płótnie

Właściciel: Andrzej Rotwand

Data utraty: 1939–1945

Data rekonstrukcji: 2019

Rozległe przestrzenie łąk przetkanych wiosennym kwitnieniem, piaszczysta droga biegnąca wśród pól, tafle mokradeł, rozlewisk i stawów, na których migocą świetlne refleksy – to najczęściej powtarzające się motywy późnej twórczości Chełmońskiego. Nostalgiczną aurę krajobrazów intensyfikują ptaki – czajki, żurawie, czaple, kurki wodne, kuropatwy i bociany - zawisłe w powietrzu, krążące nad ziemią, brodzące po wodzie. Jak powszechnie wiadomo, nie był to jedyny obraz malarza, na którym uwiecznił te charakterystyczne dla Polski ptaki. Jedno z jego najszlachetniejszych płócien, z 1900 roku, o tytule *Bociany* znajduje się w zbiorach Muzeum Narodowego w Warszawie. Zaginiony zaś obraz, w literaturze tytułowany zarówno *Bociany na moczarach* jak i *Wiosna* Chełmoński namalował w 1907 roku. W tym samym roku zakupił go do swojej kolekcji prosto z wystawy Towarzystwa Zachęty Sztuk Pięknych bankowiec i znany kolekcjoner, Andrzej Rotwand. Obraz zaginął w nieznanych okolicznościach podczas II wojny światowej. W bazie dzieł utraconych widnieje jako jeden z 50 zaginionych dzieł autorstwa Chełmońskiego.

Wystawy w Galerii Brama Bielańska Cytadeli Warszawskiej

1. Henryk P. Hereć; **Oswajanie przestrzeni**;
17 września – 24 października 2011
2. Remus Wilson; **Sity pierwotne**;
26 października – 21 listopada 2011
3. Antoni Fałat; **Pamiętki rodzinne**;
25 listopada – 29 grudnia 2011
4. Ewa Urniaż-Szymańska; **Grafiki**;
2-22 stycznia 2012
5. **Nie chcemy walczyć z Polakami.**
Węgierscy huzarzy na ziemiach polskich latem 1944 roku;
5–16 sierpnia 2015
6. **Maciej Rataj 1884–1940. W 75. rocznicę śmierci**;
20 sierpnia – 6 września 2015
7. Feliks Mostowicz; **Kazachstan – Ursynów.**
Droga Feliksa Mostowicza do kraju przodków;
18 września 2015 – 24 stycznia 2016
8. Leszek Marek Krześniak;
Tadeusz Kościuszko: Mereczowszczyzna – Solura;
28 stycznia – 28 lutego 2016
9. Wystawa zbiorowa artystów z Meksyku i Polski;
MOSTY: Znad Wisły po Río Bravo;
6–28 lutego 2016
10. Grażyna Kostawska i Piotr Szałkowski;
Czasy kościuszkowskie;
2 marca – 3 kwietnia 2016
11. **Muzeum Polskie w Rapperswilu**;
7 kwietnia – 8 maja 2016
12. Krzysztof Pawłowski; **Pasja**;
9 kwietnia – 8 maja 2016
13. Łukasz i Stanisław Hadyna;
Orzeł Biały – znak wolności;
12 maja – 5 czerwca 2016
14. Gustaw Hadyna; **Ojcom naszym**;
12 maja – 5 czerwca 2016
15. Marta Staszczuk; **Batiki**;
10–30 czerwca 2016
16. Janusz Trzebiatowski; **Pastele**;
9 lipca – 14 września 2016
17. **Żoliborz z rodzinnych albumów**;
8 lipca – 18 września 2016
18. Magdalena Latosiewicz; **Oczekiwanie**;
15 września – 15 października 2016
19. Jerzy Teper; **W BIELI I W CZERWIENI.**
Defensores Poloniae;
19 października 2016 – 9 stycznia 2017
20. Tadeusz Kurek;
Stolice Polski w rysunkach Tadeusza Kurka;
18 stycznia – 12 marca 2017
21. **Narodowa Sztuka Białoruska**;
18 marca – 28 marca 2017
22. **Sienkiewicza drogi do niepodległości**;
7 czerwca – 2 lipca 2017
23. **Plakaty marynistyczne**;
7–23 lipca 2017
24. **Konstanty Sopoćko – twórca socrealistyczny.**
W zbiorach Muzeum Niepodległości w Warszawie;
7 lipca – 31 sierpnia 2017
25. Joanna Brześcińska-Roccio;
Continuum... rysunki z ziemi włoskiej;
29 lipca – 3 września 2017
26. Aneta Skarżyński; **Brzoza w kulturze słowiańskiej**;
6 września – 28 września 2017
27. Krystian Kwaśny; **drugi plan**;
6 września – 8 października 2017
28. Piotr Rafałko;
100 portretów na 100-lecie odzyskania Niepodległości;
13 października – 12 listopada 2017
29. Artur Majka; **Impresje warszawsko-lwowskie**;
18 listopada 2017 – 7 stycznia 2018

30. Zdzisław Malinowski; **Mogily Powstańców Styczniowych**;
12 stycznia – 4 marca 2018
31. Jan Tysler; **Fascynacje Jana Tyslera**;
10 marca – 1 kwietnia 2018
32. **Pamięć. Ofiarom katastrofy smoleńskiej**;
5 kwietnia – 13 maja 2018
33. **Gabinet Bolesława Bieruta**;
19 maja – 22 lipca 2018
34. Paulina Hortyńska; **Śladami miast**;
5–29 lipca 2018
35. Małgorzata Wrochna; **Portrety smoleńskie**;
2 sierpnia – 9 września 2018
36. Mirosław Szponar; **Józef Piłsudski w kolorze**;
14–30 września 2018
37. Dobiesław Gała; **Wyzwalanie**;
4 października – 4 listopada 2018
38. Józef Krzysztof Oraczewski;
Ważne znaki.
Wystawa z okazji setnej rocznicy odzyskania niepodległości;
8 listopada – 2 grudnia 2018
39. Sofia Mosiadz; **Transformacje**;
8 grudnia 2018 – 13 stycznia 2019
40. Janusz Trzebiatowski;
Tryptyk Armenii.
Ołtarz – Pieśń – Z ręki Boga.
Katedra 2017–2018;
23 stycznia – 15 lutego 2019

Unia Europejska
Europejski Fundusz
Rozwoju Regionalnego

*Zwiększenie dostępności do kultury i zachowanie dziedzictwa narodowego
poprzez poszerzenie oferty wystawienniczej oraz stworzenie
Centralnego Magazynu Zbiorów Muzeum Niepodległości.*

**CEL PROJEKTU: ROZWÓJ OFERTY KULTURALNEJ WARSZAWY I WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO I WZROST JEJ
DOSTĘPNOŚCI POPRZEC EFEKTYWNE WYKORZYSTANIE POTENCJAŁU HISTORYCZNEGO
BUDYNKU MUZEUM X PAWILONU CYTADELI WARSZAWSKIEJ**

BENEFICJENT: MUZEUM NIEPODLEGŁOŚCI W WARSZAWIE

Mazowsze.
serce Polski

www.mapadotacji.gov.pl

Fundusze Europejskie
Infrastruktura i Środowisko

Unia Europejska
Europejski Fundusz
Rozwoju Regionalnego

Dostosowanie Pałacu Przebendowskich / Radziwiłłów do nowych funkcji kulturalnych i edukacyjnych w tym dla osób niepełnosprawnych.

**CEL PROJEKTU: REMONT, PRZEBUDOWA I NADANIE NIEZBĘDNYCH FUNKCJONALNOŚCI,
WRAZ Z DOSTOSOWANIEM DLA OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH ZABYTKOWEJ SIEDZIBY GŁÓWNEJ
MUZEUM NIEPODLEGŁOŚCI – PAŁACU PRZEBENDOWSKICH / RADZIWIŁŁÓW W WARSZAWIE PRZY AL. SOLIDARNOŚCI 62.**

BENEFICJENT: MUZEUM NIEPODLEGŁOŚCI W WARSZAWIE

Korekta techniczna
Marzena Milewska

Korekta
Natalia Drozdowicz

Projekt katalogu
Natalia Roszkowska

Druk
WPK Piotr Walewski
ul. Chrzanowskiego 4/57
04-381 Warszawa
biuro.wpk@gmail.com

Nakład 200 egz.

Patronat honorowy

Adam Struzik
Marszałek
Województwa
Mazowieckiego

Organizatorzy

20. Mazowsze

Patronat medialny

Myśl Polska

STOLICA

Partnerzy

Idiuna

Muzeum Niepodległości w Warszawie jest jednostką organizacyjną
Samorządu Województwa Mazowieckiego